

Retki Saarenmaalle 24.—27. 5. 2001

Torstai 24. 5.

Vihdoin koitti odotettu Viron-matkapäivä! Oli luvattu kovaa tuulta, 11—12 metriä sekunnissa. Vähän jännitti, pääseekö katamarani matkaan. Pääsihän se, eikä tuulesta ollut merellä tietoaakaan. Matka alkoi hyvissä tunnelmissa Katajanokan terminaalista, jossa matkanjohtaja Hannu Vepsä jakoi maihinnousukortit 30-henkiselle seurueelle. Puolitoistatuntinen merimatka kului huomaamatta, ja pian työnnyimme jo Tallinnassa odottavaan linja-autoon. Joukkoon liittyivät virolaiset oppaamme, Eesti Looduseurijaite Seltsin tieteellinen sihteeri Linda Kongo, kasvitieteilijä Ülle Reier, hyönteistieteilijä Kaupo Elberg ja lintutieteilijä Uku Paal.

Lähdimme kohti Saarenmaan-lautan satamaa Virtsua. Hannu selosti nähtävyyksiä ajaessamme Tallinnan läpi. Mieleen jäi erityisesti vanhankaupungin muurin leveä tykkitorni, Paks Margareetta. Ajomatalla aurinko paistoi ja elämä hymyili. Katselimme ohi kiitäviä maisemia ja ihastelimme tienvarren asuttua kattohaikaran pesää. Ohitimme pittoreskin näkymän, jossa vironkarjaa laidunsi häikäisevän kullankeltaisella voikukkaniityllä.

— Karja on tyypillisimmillään punaista tai mustavalkoista, valisti Hannu.

Ehdimme hyvin Virtsuun lautalle, ja 40 minuuttia myöhemmin olimme Kuivastun satamassa Muhun saarella. Sieltä pääsee Saarenmaalle ajamalla patotietä pitkin. Meille oli kuitenkin ensin varattu lounas Pädasten kartanosta. Matkan varrella Simistin ja Pädasten välillä kurkistelimme bussin ikkunasta erikoista mustanpuhuvaa metsikköä. Puut olivat euroopanmustamäntyjä (*Pinus nigra*), joiden luontainen levinneisyysalue on Keski- ja Etelä-Euroopassa. Metsikkö on istutettu tänne 90 vuotta sitten.

Pädasten kartano sijaitsee meren rannalla Muhun eteläosassa. Ihastelimme puiston runsaita puistolemmikkikasvustoja (*Myosotis sylvatica*) ja kevätesikkoja (*Primula veris*) sekä kauniita rakennuksia. Koleaksi muuttunut sää ajoi meidät kuitenkin pian sisään ravintolasaliin. Retkikunnan nuorin jä-

joka osoittautui tundrakurmitsaksi (*Pluvialis squatarola*). Kaupo Elberg lähti vielä pontevasti askeltaen näyttämään puiston laidassa kasvavaa etelänpyökkää (*Nothofagus* sp.), ja joukkomme marssi perässä hyytävää tuulta uhmaten.

Ajomatkalla Muhusta Saarenmaalle Heikki Salemaa kertoili Kaalin kraatterista, joka oli seuraava retkikohteemme. Vanamolaiset kiertelivät tutkimassa meteoriitin aikaansaamaa symmetrisen pyöreää kuoppaa ja siihen muodostunutta lampea. Lähimetsästä löytyi muutakin mielenkiintoista, kuten metsätulppaneja (*Tulipa sylvestris*) ja suurikokoinen suomukääpä (*Polyporus squamosus*). Tulppaanien oletettiin olevan puutarhakarkulaisia.

Vanamolaiset Kaalin kraatterissa.

Ajoimme Anglan kautta ja pysähdyimme katsomaan tien varressa olevia tuulimyllyjä. Paikalle oli siirretty useita vanhoja myllyjä, joista yksi oli kunnostettu. Lapsille oli keinupuisto, jossa oli vanhanaikaisia keinoja. Pian autosta poistuttuaan biologijoukko hävisi näkyvistä. Tarkemmin katsoen he olivat kyllä paikalla, mutta tuulimyllyjen sijaan suurin osa tutki nenä maassa mielenkiintoisia kasveja! Kuljettajamme ilme oli näkemisen arvoinen.

Seuraava matkakohde oli Pangan pystysuora rantatörmä. Aikoessamme lähteä sinne kävi ilmi, ettei kuljettajamme tiennyt suunnitelmasta mitään. Hän oli varautunut viemään meidät satamasta yöpymispaikkaamme Mustjalaan. Kuljettaja oli järkyttynyt kuullessaan, että halusimme hänen ajavan kalkkipölyistä tietä Pangan klintille. Hän oli vasta pessyt autonsa ja puhdistanut ilmansuodattimet. Pikaneuvottelun tuloksena keräsimme Hannu Vepsän ehdotuksesta kolehdin ja tarjosimme kuljettajalle ylimääräistä palkkiota, jos hän suostuisi viemään meidät Pangaan. Näin sitten tapahtuikin.

Klittiranta oli vaikuttava elämys. Ordoviikkikautinen kalkkikivikallio putoaa pystysuoraan alas noin 21 metriä. Meressä jyrkänteen edustalla se muodostaa puoliympyrän muotoisen riutan, johon laineet murtuvat valkoisena vaahdoten. Laskeuduimme jyrkänteen toisesta päästä polkua pitkin alas rantaan ja kävelimme kalkkikiviseinämän alle melkoista louhikkoa pitkin.

Anne Petäinen

Pangan rantatörmä, ordoviikkikautinen kalkkikivikallio, joka putoaa jyrkästi mereen.

Vanamolaiset Kudemassa Lepakörven karstikuoppaan tutustumassa.

Anne Petäinen

Kukaan ei onneksi nyrjäyttänyt nilkkaansa. Reippaimmat kävelivät yli kahden kilometrin matkan jyrkänteeseen päähän ja palasivat sitten samaa reittiä takaisin.

Kuljettajamme sai tämän jälkeen vihdoin viedä meidät majapaikkaamme Mustjalan Kooli Kopliin. Sen viehättävä pihapiiri vanhoine rakennuksineen oli neuvostoaikana pioneerien leirikoulu, mutta nykyään paikan omistaa suomalainen yrittäjä Jorma Ihalainen. Ympäriällä rehottaa lehto, josta keltavuokot (*Anemone ranunculoides*), kevätesikot, ojakellukat (*Geum rivale*), lehtoleinikit (*Ranunculus cassubicus*) ja monet muut kasvit tulivat tienreunaan. Tuomet (*Prunus padus*) olivat täydessä kukassa. Isäntämme esittäytyi, tarjosi tervetuliaissampanjat ja majoitti suuren joukkomme päätaloon, pihataloon, aittaan ja saunamökkiin. Neljä henkeä joutui asettumaan lähistöllä sijaitsevaan maalaistaloon, ja isäntämmekin majoittui kylälle luovutettuaan oman huoneensa vanamolaisten käyttöön. Saimme majapaikassa iltapalan, ja peseytymään pääsi lämpimään saunaan. Virikkeisen päivän ja ulkoilun jälkeen unta ei tarvinnut kauaa odotella.

Perjantai 25. 5.

Perjantaiamu alkoi isäntämme valmistamalla hyvällä aamiaisella. Sen jälkeen suuntasimme Mustjalan Kudemassa sijaitsevalle Lepäkörven karstikuopalle. Paikasta tulivat mieleen Tvärminnen dyynit: samanlaista kumpuilevaa hiekkamaata, jolla kasvaa harvakseltaan matalaa männikköä. Heti autosta noustuamme osa joukosta kuullikin kangaskiurun (*Lullula arborea*), joka on tuttu juuri Tvärminnestä. Lähellä tietä mäntyjen juurella kasvoi runsaasti ahokylmänkukkia (*Pulsatilla pratensis*). Matkalaiset kuvasivat kohteita kasveja ahkerasti. Kävelimme karstikuopalle polkua, jonka poikki kasvoi hauskaasti jonona hietikkosaraa (*Carex arenaria*). Kuopan pohjalla kasvoi esimerkiksi lehto-orvokkeja (*Viola mirabilis*), lehtosinijuuria (*Mercurialis perennis*) ja mustakonna-marjoja (*Actaea spicata*). Virolaiset oppaamme selvittivät meille kuopan syntymä, minkä jälkeen kapusimme sieltä tikkaita pitkin ylös.

Jatkoimme matkaa Odalätsin lähteikölle, jota kiersi puupolku ja muutama silta. Lähteiköstä virtasi metsän sii-

mekseen puro, jonka varresta helähti metsäviklon (*Tringa ochropus*) soidintaulu. Kiertelimme ja kuvasimme lähteikköä. Virtaavassa vedessä kasvavan vesikuusen (*Hippuris vulgaris*) rento varsi hämäsi meidät luulemaan sitä ensin joksikin muuksi kasviksi. Polun varressa kasvoi kovin huomaamattomana soikkokaksikkoja (*Listera ovata*).

Lähestyessämme Undvan rantaa Saarenmaan luoteisosassa alkoi pensasmaisia ruotsinpihlajia (*Sorbus intermedia*) näkyä maisemassa yhä enemmän. Rannassa ne olivat taas vähissä ja suurimpia kasveja olivat matalat katajat. Meri oli silmiä hivelevän kaunis. Biologit lankesivatkin heti maata suutelemaan kuin paavi konsanaan, kuten Seppo Eurola totesi. Kyse ei kuitenkaan ollut suutelestusta, vaan kiintoisasta kasvista, joka löytyi noin metrin päästä linja-auton ovesta. Tämä kauniin sinisenä kukkiva pikkuruinen kasvi osoitautui katkeralinnunruohoksi (*Polygala amarella*). Kaikkialla katajikon lomassa kasvoi mielenkiintoisen näköisiä kasveja: oli mäkileinikkiä (*Ranunculus bulbosus*), keltamaitetta (*Lotus corniculatus*), lännenkurhoa (*Carlina vulgaris*) ja paljon muuta.

Undvan rannassa pikkuruista katkeralinnunruohoa tutkimassa Anja Pere, Seppo Eurola, Pekka Rummukainen ja Outi Vainio.

Kun matkalaisia alkoi huikkoa ruokahalua kasvattavan ulkoilun jälkeen, lähdimme suunnistamaan kohti Lūmandaa. Meille oli luvassa perinneruokaa entisessä ortodoksipappilassa, jonka nimenä oli kuvaavasti Söögimaja. Pienen sekaannuksen vuoksi meitä odotettiin sinne kuitenkin vasta seuraavana päivänä. Koska ruoan valmistuminen veisi vähän aikaa, päätimme piiptaata Vilsandin kansallispuiston opastuskeskuksessa. Tämä sijaitsi komeassa, kunnostetussa kartanossa. Puiston johtajan vaimo Katri Kullapere piti meille hienon esityksen suomeksi! Hän kertoi selkeästi ja humoristisesti alueen asutuksen historiasta, hylkeiden lisääntymisestä ja merikotkista. Puhetaan hän tehosti kartoin ja videofilmein. Lopuksi hän esitteli meille vielä pihan perällä sijaitsevan fossiilimuseon. Saimme muun muassa kuulla, että rauta aiheuttaa dolomiittiin punaisia juomuja ja sinkki mustia. Täälläkin kasvoi opastuskeskuksen kiviaidan takana komeita metsätulppaaneja. Palasimme Söögimajalle, missä meille tarjoihtiin takkatulen loimussa nokkahaukea, perunamuusia ja ”paksua kastiketta”.

Ruokailun jälkeen matkasimme ravittuina ja tyytyväisinä Viidumäen luonnonsuojelualueelle. Meitä oli vastassa paikan johtaja Tõnu Talvi, joka oli osalle matkalaisista vanha tuttu Helsingin vierailuistaan. Hän kertoili meille ensin korkokuvakartan ääressä perusasioita puistosta. Sujuvasti suomea puhunut Talvi selitti, kuinka Ancylusjärven muinainen rantatörmä muodosti alueen ja koko Saarenmaan selkärangan. Saimme myös kuulla Saarenmaan endeemisestä laukusta (*Rhinanthus osiliensis*). Vironkielinen nimi robirohi tulee äänestä, joka syntyy, kun kasvia ravistaa ja sen kuivat siemenet helisevät kodissa. Laukku kuulemma ropisee kuin lapsen helistin. Ahaa, helinä on siis ropinaa viroksi!

— Meillä sade ropisee, sanoin minä.

— Meillä sade rapisee, Tõnu vastasi.

— Ai jaa, meillä hiiri rapisee, minä siihen.

— Meillä taas krapisee! sanoi Tõnu.

Ei siinä voinut kuin nauraa moisille sanakippuroille. Sukulaiskielten sanoilla voisi pelata loputtomasti.

Viidumäen opastuskeskuksen pihalla ihastelimme puunrunkoa pitkin kasvavaa murattia (*Hedera helix*) ja pihan monenvärisiä kevätesikkoja. Kävelimme Tõnu Talven johdolla luontopolun, joka vie muinaisen rantatörmän reunalle ja muihin kiintoisiin paikkoihin. Ihmettelimme metsää, jonka puustoon kuuluivat pähkinäpensas (*Corylus avellana*), mänty (*Pinus sylvestris*), tammii (*Quercus robur*), koivu (*Betula pendula* ja *B. pubescens*) ja kataja (*Ju-*

Olli Halkka ja Kaisa Roukka keskustelevat Viidumäen luonnonsuojelualan johtajan Tõnu Talven kanssa Laasman lehtoniityllä.

niperus communis)! Muinaisen rantatörmän päällä oli näköalapaikka, josta näki (puiden välistä) parinkymmenen kilometrin päähän. Sellainen on tasaisessa Virossa vallan tavatonta. Oppaamme kertoi, että rinteiden alla on lähdesoita ja suometsiä. Rinteiden päällä taas on kuivia metsiä. Pohjalla näkyikin vähän pilkottamassa vettä pienissä lampareissa. Vettä ei ole paljon, vaan sitä tulee pintaan hiljalleen. Heikki Salemaa neuvoi oikean sanan olevan tihkuminen. Tõnu sanoi tihkumisen tarkoittavan viron kielessä nyyhkyttämistä. Hän liitti sanan kuitenkin väliittömästi aktiiviseen sanavarastoonsa, ku-

ten myöhemmin saimme huomata.

Luontopolun varresta jäivät parhaiten mieleen mäyrän (*Meles meles*) hienot ulostekuopat, joista jokaisen pohjalla oli siisti pienoislehmänlääjä. Ne saivat aikaan suurta innostusta, ja kaikki, joilla oli kamera mukanaan, kuvasivat tätä luonnonilmiötä. Tõnua huvitti kovasti, ja hän sanoi, etteivät kuopat ole kenessäkään herättäneet niin suurta kiinnostusta kuin vanamolaisten keskuudessa! Riistäydyttyämme lopulta irti intohimoja herättäneestä kohteesta näimme jonkin matkan päässä keskellä polkua kiven päällä toisenlaisen kikkaran. Tõnu valisti meitä, että se oli nää-

dän (*Martes martes*) jätös. Saimme näin hienosti vertailla kahden eri näätäeläimen ulosteita.

Luontopolun jälkeen menimme linja-autolla jonkin matkan päähän tutustumaan kahteen lehtoniittyyn, joiden nimet olivat Mäepea ja Laasma. Tönu kutsui paikkaa Saarenmaan Laelatuksi. Laelatuhan on upea lehtoniitty manteeella Virtsussa lähellä Saarenmaalle lähtevien lauttojen satamaa. Matkalla toiselta niityltä toiselle näimme polun varressa komeita suomukkoja (*Lathraea squamaria*). Niityillä hajaannuimme ihastelemaan kasveja ja osa kuunteli Tönun selvitystä mm. alueiden hoidosta. Pois lähtiessämme kävimme vielä katsastamassa tienvarresta karvamansikan (*Fragaria viridis*). Hyvästelimme Tönu Talven ja lähdimme kotimatkalle kohti Mustjalaa.

Saavuimme majapaikkaamme Kooli Kopliin väsyneinä mutta onnellisina. Osa meni päätaloon iltapalalle, osa söi omia eväitään. Sitten olikin jo aika painua nauttimaan saunasta, sillä tämä oli virallinen saunailta. Illalla kirjoittellessani muistiinpanoja puhtaaksi kertoi huonetoverini Leena Paajanen, että hän

oli laskenut tältä tontilta yksiltä jalansijoiltaan 107 miehenkämmekkää (*Orchis mascula*)! Lupasin merkitä tämän tiedon kirjoihin ja kansiin.

Luantai 26. 5.

Aamulla, kun linja-autoa ei alkanut kuulua, osa vanamolaisista teki lyhyen kävelylenkin läheiselle ortodoksikirkolle. Maalauksellinen pieni kirkko oli todellisen keltaisen kevätessikkomenen keskellä. Kirkko oli kovin huonossa kunnossa, ja rakennustelineet, jotka antoivat lupaavasti toiveita kunnostustöistä, osoittautuivat lähes paikoilleen lahonneiksi. Myöhemmin isäntämme kertoi, että seurakuntaan kuului pappi mukaan lukien vain yhdeksän jäsentä.

Kulkuneuvomme saavuttua suuntasimme matkan Kuussaareen, jossa tutustuimme suureen Kudjapen hautausmaahan. Se oli lähes luonnontilassa, mutta ihastuttavassa sellaisessa. Kaikkialla kukkivat puistolemmikit, kevät-esikot, kaunokaiset (*Bellis perennis*) ja muut. Vanhat rautaristit olivat kallellaan, ja puut ja pensaat rehottivat. Karmiva nähtävyys oli vanha balttisaaksa-

lainen hautaholvi, jonka lasiovien ikkunaruudut olivat rikki. Raoista näkyi hauta avoimine arkkuiineen, ja arkusta pilkkotti kangasta ja pääkallo. Tästä jäi ikävä olo — olivatpa entiset isännät sitten millaisia orjapiiskureita hyvänsä. Hautausmaalla oli joitakin ihmisiä töissä, joten mistään hylätystä paikasta ei ollut kyse. Kalmistosta jäi mieleen myös Siperiaan karkotettujen muistomerkki, jonka ristit oli oivaltavasti tehty rautatiekiskon pätkistä. Alueella oli myös Estonian onnettomuudessa kuolleiden muistomerkki.

Irrottauduimme tehokkaasti tuonpuoleisesta lähtemällä Kuussaareen ostoksille. Saimme muutaman tunnin omaa aikaa ostosten tekoon, ruokailuun ja piispanlinnaan tutustumiseen. Piispanlinnan massiivinen rakennus on viimeisiä keskiajalta säilyneitä balttilaisia linnoja. Kun kokoonnuimme jälleen linja-autolle, matkalaiset olivat löytäneet koko joukon tuliaisia kotiin vietäväksi. Niihin kuului villasukkia, villatakkeja, kalkkikivikoruja, virolaista musiikkia, kortteja ja suklaata. Reippaimmat olivat kiertäneet piispanlinnaa ja toiset kuunnelleet torilla puhkpillior-

Vanamolaiset paneutumassa alvarikasvillisuuden erikoisuuksiin Sörvenniemellä.

kesterin komeaa soittoa.

Kuussaaresta lähdimme lounaaseen kohti Sörvenniemeä. Pysähdyimme pian Looden tammimetsään. Metsätien alussa lenteli suuria sudenkorentoja, ja Kaupo Elberg kertoi niiden olevan ruskohukankorentoja (*Libellula quadrimaculata*). Pian joukkomme hajaantui kuka millekin polulle kauniiseen metsään. Linnuista lauloivat ainakin kultarinta (*Hippolais icterina*), punarinta (*Erithacus rubecula*), puukiipijä (*Certhia familiaris*), talitiainen (*Parus major*), viitatiainen (*P. palustris*) ja harmaasiippo (*Muscicapa striata*). Suuren tammen kyljestä löytyi iso kirkaankeltainen kääpä, jonka Marja Härkönen määrittä rikkikääväksi (*Laetiporus sulphureus*). Toinen vielä suurempi yksilö oli löytynyt metsän toisesta osasta. Siellä oli myös runsaat kasvu-ot tikankontteja (*Cypripedium calceolus*). Joku laski nähneensä yhdestä kohdasta sata yksilöä! Kämmeköistä määritettiin muun muassa palokämmekä (*Orchis ustulata*), soikkokämmekä (*O. militaris*) ja *O. russowii*.

Seuraava kohteemme oli hieno Järve-niminen hiekkaranta. Vanhoilla hiekkadyneillä kasvoi harvaa mäntymetsää, ja pysähdyspaikan lähellä oli aluskasvillisuutena runsaasti ahokylmänkukkia. Rantatormän päällä kasvoi hiekassa endeemisiä keltakukkaisia pieniä ristikukkaiskasveja, *Alyssum gmelini*. Vedenrajassa oli paljon pieniä simpukankuoria. Heikki Salemaa neuvoo, kuinka niitä keräämällä sai pian kokoelman kaikista Itämeressä elävistä simpukoista: sinisimpukka (*Mytilus edulis*), hietasimpukka (*Mya arenaria*), liejusimpukka (*Macoma baltica*) ja sydänsimpukka eli idänsydänsimpukka (*Cerastoderma glaucum*). Näin muutama sitten tekivätkin.

Jatkoimme matkaa Sörvenniemen tyven poikki vastarannalle ja poikkesimme siellä Kaugatuman fossiilirannalle. Siellä kaikki etsivät innolla fossiileja kalkkikivikosta. Se ei ollut vaikeaa, sillä fossiileja oli lähes joka kivessä. Hyvin runsaita olivat esimerkiksi ”sytytystulpat” eli muinaisten merililjojen varrenpätkät. Vesirajasta löytyi myös todellinen bonanza: lähes kokonainen trilobiittifossiili. Rannan edustalla uiskenteli harmaasorsia (*Anas strepera*), joista lintuoppaamme yritti väisästi kertoa fossiilien villitsemälle joukolle. Kalkkikivillä raskautettu ajokkimme jatkoi sitten kohti Sörvenniemen kärkeä.

Pysähdyimme matkalla tutkimaan alvaria ja sen omaperäisiä kasveja. Eläintieteilijänkin hattuun tarttui täältä joitakin kasvien nimiä. Oli esimerkiksi valkomaksaruoho (*Sedum album*), joka kukki tulipunaisena!?! Masmalosta

(*Anthyllis vulneraria*) löytyi neljä erilaista kaunista värimuotoa. Sitten oli vuonankaaleja (*Valerianella locusta*) ja yksi *Cepaea hortensis*. Ai mutta sehän olikin kotilo, valkokuulitarhakotilo.

— Viisijuovainen *Cepaea*! innostui Olli Halkka, kun näytin kotiloa hänelle.

Sörven kärjessä oli majakka, majakan edessä haaksirikkoutuneen laivan hylky ja horisontissa näkyi viiruna Lat-

Runsaista ahokylmänkukkakasvustoja näimme parissakin paikassa.

Anne Peitinen

via. Laivalla oli yritetty 6—7 vuotta sitten kuljettaa kurdipakolaisia Latvias- ta Ruotsiin, kun se haaksirikkoutui. Hylkyyn olisi päässyt kiipeämään suo- raan rantakalliolta, mutta tuuli oli kova ja kahvihammasta kolotti. Niinpä ryh- dyimme laivan tutkimisen sijaan etsi- mään kahvilaa. Sitä ei löytynyt, mutta toiset löysivät takapihalta muurien kät- köistä salaisen puutarhan toiset taas ve- renhimoisesti haukkuvan koiran (*Canis familiaris*). Puutarhassa kukkivat sy- reenit kauniisti; koira nilkutti jalkaan- sa. Peto tuli myöhemmin automme vie- reen ja osoittautui hellyydenkipeäksi hauveliksi, joka heilutti häntäänsä, jos joku edes vilkaisi sen suuntaan. Koiran lisäksi havaitsimme mm. valkoposki- hanhia (*Branta leucopsis*), muutaman merihanhen (*Anser anser*), suosirrin (*Calidris alpina*), pehmytkurjenpolven (*Geranium molle*) ja morsingon (*Isatis tinctoria*).

Niemen kärjestä lähdimme paluu- matkalle kohti Mustjalaa. Pysähdyim- me vielä Möntun puistossa, joka sijait- see Sörvenniemen itärannalla. Vana- molaiset patikoivat reippaasti villiity- nttä puistoa katsomaan. Metsässä kas-

voi lehmuksia (*Tilia cordata*), saarnia (*Fraxinus excelsior*), orapihlajia (*Cra- taegus* spp.), saksanpihtoja (*Abies al- ba*), tammia (*Quercus robur*), hevos- kastanjoita (*Aesculus hippocastanum*) ja villiheisiä (*Viburnum lantana*). Ran- nassa oli lumimarjoja (*Symphoricarpos albus*) läpipääsemättömänä vallina. Ilkka Teräs poimi polulta talteen pari toukohärkää, jotka eivät olleet ehtineet mönkiä suojaan rantaan kiiruhtaneiden vanamolaisten tieltä. Kovakuoriaiset olivat luultavasti sinitoukohärkiä (*Me- loe violaceus*). Käyntimme oli vain pi- kavisiitti, ja olimme jo lähdössä, kun joku huomasi, että kasvioppaamme Ül- le Reier puutui. Pian näimme hänen jo tarpovan tomerasti niityn poikki autoa kohden iso puska kasveja kädessään. Ülle oli aivan kasvitieteen lumoissa ja pani kiinnostavat näytteensä kiertä- mään autossa. Hänen innostuksensa ja kasvituliaiset riisuivat aseista kahvi- hampaan kolotuksesta kärsivän kolle- gajoukon. Ülle toi näytteen anikselta tuoksuvasta saksankirvelistä (*Myrrhis odorata*), hammasjuuresta (*Dentaria bulbifera*) mielenkiintoisine ”bulbei- neen” eli itusilmuineen ja vaaleanpu-

naisista valkovuokoista (*Anemone ne- morosa*)! Paluumatkalla vielä katselim- me auton ikkunasta, kuinka ihmiset (*Homo sapiens*) ovat aidanneet tontte- jaan venäläisistä lentokentistä ottamil- laan metallilevyillä. Niiden virkana on pitää villisia (*Sus scrofa*) poissa kasvi- mailta!

”Kotona” Kooli Koplissa söimme il- tapalaa, saunoimme jälleen ja vietim- me viimeistä iltaa grilliin sytytetyn nuotion loimotuksessa. Jotkut yökuk- kujat paistoivat hyvällä hiilloksella vie- lä viimeiset eväsmakkaransa. Unetto- muudesta ei käsittääkseni moni tällä matkalla kärsinyt.

Sunnuntai 27. 5.

Aamulla huonetoverini Outi Vainio kertoi käyneensä kävelyllä neljän ai- koihin. Läheisellä pellolla oli laidunta- nut 12 kurkea (*Grus grus*) ja 4 ristisor- saa (*Tadorna tadorna*). Hänen siinä katsellessaan oli joukkoon liittynyt vie- lä villisikapahnu! Aamupalan jälkeen pakkasimme tavaramme ja lampsimme koko joukko päätien varteen odotta- maan linja-autoa. Sitä ei alkanut kuu-

Muhulaiset arovuokot ristitulessa. Kuvaajina Marja Härkönen ja Valto Peiponen.

Matkaseurue yhteiskuvassa. Takana seisovat vasemmalta Heikki Salemaa †, Hannu Laine, Kaupo Elberg, Uku Paal, Seppo Turunen, Ilkka Teräs, Pekka Rummukainen, Pirjo Lipponen, Kaisu Aapala, Antti Hovi, Sirja Markkanen, Valto Peiponen, Ahti Mäkinen, Seppo Eurola, Timo Saarinen. Olli Halkka, Ülfe Reier, Anja Pere, Pirkko Lehtonen, Pertti Uotila. Edessä kykkivät vasemmalta Liisa Tuominen-Roto, Hilja Laitakari, Juhani Mänttari, Leena Paajanen, Outi Vainio, Sirkka-Liisa Nyéki edessään Anne Petäinen, Marja Härkönen, Kaisa Roukka edessään Jens Regårdh, Ritva Valo, Hannu Vepsä ja Riitta Takala. Kuvasta puuttuu Linda Kongo.

lua, ja selvisi, että se oli vielä Kuresaarella. Päätimme kävellä katsomaan läheistä Mustjalan keskustaa. Ihailimme paikallisen taidekahvilan puutarhaan myllynkivistä tehtyjä pöytiä. Niiden reikiin oli istutettu kaunokaisia. Kottaraisia (*Sturnus vulgaris*) pesi vanhoissa puissa ja kattojen koloissa. Kirkon vieressä kasvoi vanhoja lääkekasveja, kuten nukulaa (*Leonurus cardiaca*) ja keltamoa (*Chelidonium majus*).

Linja-auton saavuttua hyvästelimme mukavan isäntämme ja hänen kaksi hauskaa mopsiaan. Muhussa kävimme tutustumassa Koguvan perinnekylään: kauniita pihapiirejä, ruokokattoisia taloja, kiviaitoja, kukkaloistoa ja kalastusveneitä viimeisellä leposijallaan kiivaidan päällä. Veneet oli nostettu aidoille, sillä ne eivät neuvostoaikana saaneet olla vesillä. Siihen ne olivat siten lahonneet vuosikymmenten kuluessa. Maakellareiden ovenpielissä kasvoi lipstikkaa eli liperiä (*Levisticum officinale*), täkäläistä talviselleriä. Sitä istutettiin kuulemma estämään käärmeiden menoa kellareihin!

Ennen lauttasatamaan ajoa kävimme kuvaamassa tien varren näyttävää aro-voikkokasvustoa (*Anemone sylvestris*). Piipahdimme Muhussa vielä Hel-lamaan kylässä tervehtimässä matkantohtajamme Hannu Vepsän vaimoa Marja Hassista ja heidän puolanvinttikoiriaan. Teimme saman tien joukolla tupatarkastuksen pariskunnan kesämökissä.

Lauttarannassa kirjoittaja jätti hy-

västit vanamolaisille ja jäi Saarenmaalle jatkamaan retkeilyä vielä muutamaksi päiväksi. Matkakertomuksen loppuosa perustuu Kaisa Roukan ja Olli Halkan muistiinpanoihin. Niistä heil-le suuri kiitos! Laelatun komea lehtoniitti mantereen puolella Virtsussa tippui kiireen vuoksi pois ohjelmasta. Ajomatka Tallinnaan sujui vauhdikkaasti. Ikkunoista ehdittiin sentään huomata, että omenapuut olivat täydesä kukassa, syreenit olivat puhkeamassa kukintaan ja haikaranpesässä oli meneillään siivouspäivä! Muuten lintuhavainnot jäivät tässä vauhdissa vähiin. Ilkka Teräksen pitämän lajilistan mukaan matkan lintusaldo oli 99 lajia.

Viimeinen matkakohde oli Tallinna Botaanikaede eli Tallinnan kaupungin omistama kasvitieteellinen puutarha. Tämä suuri (123 ha:n) puutarha on perustettu vuonna 1961 entiseen Piritan luostarin puistoon. Sisään pääsi jokainen ”täiskasvanu” 30 kruunulla! Kasvihuoneissa oli noin 2 000 lajia ja ulkona kaksin- tai kolminkertainen määrä. Puutarhakierrros oli aikapulan vuoksi melko pikainen. Opas johdatti joukon kuitenkin palmuhuoneeseen, näyttelyhuoneeseen, tropiikkihuoneisiin ja sukkulentihuoneeseen.

Palmuhuoneessa oli kasvien lisäksi virolaisen Enn Koortin kalannahoista tehtyjen taulujen näyttely. Näyttelyhuoneen kevätkukanäyttely käsitti yli sata lajiketta tulppaaneja, narsisseja ja hyasintteja maljakoissa. Monia kiinnostivat erityisesti mustat tulppaanit,

joita oli 4—5 toinen toistaan tummempaa sävyä. Tropiikkihuoneessa herätti huomiota kauniisti kukkiva vanilja. Oli kiinnostavaa huomata, että punkkien torjunnassa käytettiin petopunkkeja. Sukkulentihuoneessa taas kävi ilmi, että *Opuntia* on viroksi anopinkieli! Ulkopuutarhassa ihasteltiin vaikuttavaa kivikkorinnettä. Muuten puutarhasta jäi mieleen sen avara yleisilme. Ihmiset näyttivät tulevan sinne ulkoilemaan ja viettämään aikaansa.

Lopulta linja-auto kuljetti vanamolaiset satamaan, ja viimeiset vaikutelmat Virosta olivat Piritan luostarin ranniot, uimaranta, venesatama ja laululava. Virolaiset oppaati hyvästeltiin, ja siten matkalaiset olivatkin jo matkalla kohti Suomea. Ikimuistoinen matka Saarenmaalle oli takana.

Kiitokset: Kiitän Ilkka Terästä ja Pertti Uotilaa hyvistä lisäyksistä ja korjauksista.

Anne Petäinen

Jälkikirjoitus — Järkyttävä tieto Heikki Salemaan poismenosta tuli vain neljä viikkoa yhteisen matkamme jälkeen. Hän antoi oman mieliinpainuvan panoksensa Saarenmaan matkaan. Heikin mukanaolo tuntui tarinoina, pieninä tietoisuuksina, kiinnostuneena osallistumisena ja jo pelkästään hänen vaikuttavana hahmonaan. Jokainen matkaan osallistunut tulee varmasti muistamaan matkan pitkään erityisesti Heikin vuoksi.